

”Fuck sådant.” *Snabba cash* -romaanin monikielisistä voima- ja haukkumasanoista sekä niiden suomen-, saksan- ja englanninkielisistä käännöksistä

Mona Enell-Nilsson
Vaasan yliopisto

Minna Hjort
Helsingin yliopisto

Abstract

In this article, we analyze multilingual swearwords and insults in Jens Lapidus’ novel *Snabba cash* (2006) in order to discover how these character- and milieu-constructing colloquialisms have been translated into Finnish, German and English. We are particularly curious about whether the multilingualism and taboo language of the original are retained or normalized in the translations, and whether the solutions match the instructions of the author, which were exceptionally also available. The results show that both multilingualism and taboo language are important features that are mostly reconstructed in the translations although the solutions vary on the basis of language, form and semantics.

Keywords: multilingualism, code-switching, swearword, insult, translation

Avainsanat: monikielisyys, kielenvaihto, voimasana, haukkumasana, kääntäminen

1 Johdanto

Ruotsalaisen kirjailija ja asianajaja Jens Lapiduksen rikosromaani *Snabba cash* oli myyntihitti heti ilmestyttyään vuonna 2006. Romaani on osa trilogiaa, jonka toinen osa *Aldrig fucka upp* ilmestyi 2008 ja kolmas osa *Livet deluxe* 2011. Tukholman alamaailmaa kuvaavaa kirjaa on keuhuttu uskottavasta kielenkäytöstä, jonka piirteisiin kuuluvat mm. lyhyet ja epätäydelliset lauseet, slangi, kirosanat, monikieliset ainekset ja muut puhekielisyudet. Lapiduksen monipuolinen kielenkäyttö haastaa kääntäjän. Tästä myös kirjailija on ollut tietoinen: hän on toimittanut kääntäjilleen sanastot, joissa selitetään trilogiassa esiintyviä slangi- ja vierasperäisiä sanoja (Koivunen 2013; Lapidus 2007). Oletuksena siis on, ettei kääntäjä välttämättä tunne kuvattua miljöön sanastoa.

Tässä artikkelissa tarkastelemme *Snabba cashin* monista kielipiirteistä teoksen vierasperäisiä voima- ja haukkumasanoja. Esittelemme ilmausten eri tyyppejä ja funktioita sekä analysoimme, miten ne on käännetty kirjan suomennoksessa *Rahalla saa* (Lapidus 2010 [2008]), saksannoksessa *Spür die Angst* (Lapidus 2011 [2009]) ja englanninnoksessa *Easy money* (Lapidus 2012 [2011]). Pyrimme selvittämään, säilyykö käännöksissä alkukielisten ilmausten monikielisyys ja tabu. Kiinnostavaa on myös tarkastella, missä määrin kääntäjät ovat noudattaneet kirjailijan ohjeita, sillä sanojen selittämisen lisäksi Lapidus (2007) ohjeistaa niiden kääntämisessä. Vierasperäisistä

ilmauksista hän kirjoittaa, että englannin saa kääntää vapaasti, mutta muut kielet olisi hyvä säilyttää sellaisenaan:

Det finns en mängd engelska ord [...]. Jag anser att det är upp till översättaren om man skall behålla dem på engelska eller översätta till ev bättre slanguttryck på aktuellt översättningsspråk. Det finns även ett antal utländska ord på serbiska, spanska och arabiska. Dessa bör enligt mitt förmenande lämnas översatta. (Lapidus 2007)

Lapidus esittää suosituksensa pienellä varauksella: lopullinen päätösvalta jää kääntäjälle. Ohjeistus tuo hyvin esiin sen, kuinka monenlaisia vaikuttimia kääntäjän päätöksenteon takana saattaa olla: kääntäjän työhön voivat vaikuttaa paitsi erilaiset kieltä ja kääntämistä koskevat normit ja konventiot, myös esimerkiksi kustantamon ja kirjailijan ohjeet sekä lukijoiden ja kriitikoiden antama palaute.

2 Monikielisyys kaunokirjallisuudessa – määritelmästä ja funktioista

Tarkastelemme tässä artikkelissa kielenkäytön ilmiötä, jossa puheessa tai kirjoituksessa yhdistellään useampaa kuin yhtä kieltä. Ilmiötä on tutkittu paljon puhutun kielen tutkimuksessa, jossa sitä kutsutaan tavallisesti *koodinvaihdoksi*. Bußmann (2002: 106) määrittelee koodinvaihdon kahden tai useamman kielen, variantin tai murteen väliseksi vaihteluksi keskustelussa. Myös kaunokirjallisuudessa ilmiöllä on pitkät perinteet, joskin sen tutkimus on nuorempaa perua (Delabastita & Grutman 2005). Termiä *koodinvaihto* on käytetty myös kaunokirjallisuuden monikielisyyden tutkimuksessa (Eriksson & Haapamäki 2011). Lisäksi on puhuttu mm. *monikielisydestä kaunokirjallisuudessa*¹, ja tätä termiä käytetään myös tässä tutkimuksessa. Tarkoitamme sillä vaihtelua eri kielten välillä, emme esimerkiksi vaihtelua saman kielen eri varianttien välillä (vrt. Landqvist 2012: 142).

Koodinvaihto erotetaan usein lainaamisesta. Molempien voidaan katsoa olevan samanlaisen prosessin lopputulos (esim. Myers-Scotton 1993: 163). Lainaaminen viittaa tyypillisesti sellaisiin vierasperäisiin elementteihin, jotka ovat vakiintuneet ja mukautuneet kohdekielen, kun taas koodinvaihdossa käytettävät vierasperäiset elementit ovat harvinaisempia tai uusia. Lisäksi lainat ovat tyypillisesti yksittäisiä sanoja, kun taas koodinvaihdossa elementtien pituus vaihtelee. Erot ovat kuitenkin häilyviä. Kaunokirjallisessa kontekstissa erottelu lainan ja koodinvaihdon välillä ei edes ole välttämättä tarpeen: esimerkiksi Eriksson ja Haapamäki (2011: 45) käyttävät lainoista ja koodinvaihdosta kattotermiä *språkväxling* (*kielenvaihto*). Tässä tutkimuksessa emme erottele ilmauksia sen mukaan, kuinka vakiintuneita ne ovat, mutta tarkastelemme kuitenkin eri voimasanailmaisujen tyyppejä, ja tässä huomio kiinnittyy myös siihen, mikä merkitys ilmaisun mukautumisella kohdekielen muoto-oppiin on sen kääntämiselle.

---

¹ Vrt. englannin *multilingualism* (esim. Delabastita & Grutman 2005), *polylingualism* (esim. Sternberg 1981) tai *heterolingualism* (esim. Grutman 2006) *in literature*, ruotsin *litterär flerspråkighet* (esim. Eriksson & Haapamäki 2011) ja saksan *literarische Vielsprachigkeit* (esim. Schmitz-Emans 2004).

Eriksson ja Haapamäki (2011: 46) jakavat kielenvaihdon² kahteen alalajiin, ilmipantuun eli eksplisiittiseen (*manifest/explicit språkväxling*) ja latenttiin eli implisiittiseen (*latent/implicit språkväxling*) kielenvaihtoon. Ensimmäinen viittaa vierasperäisiin aineksiin, toinen mm. metatekstiin, josta käy ilmi, että tarinassa käytetty kieli on jokin toinen kuin se, jolla teksti on kirjoitettu. Tästä tutkimuksesta olemme rajanneet jälkimmäiset tapaukset pois, vaikka aineistossa esiintyykin mm. tapaus, jossa implisiittinen monikielisyys tulee esille ”arvaten kääntävän” fokalisoija-henkilöhahmon kautta:

- (1) *Abdulkarim spottade på golvet. Vägrade hålla sig lugn. Skrek svordomar på arabiska. Mrado gissade, ungefär: jag skall knulla din mamma/syster/dotter.* (Lapidus 2006: 462)

Lisäksi vieras kieli on aineistossamme läsnä välillisesti vieraiden vaikutteiden kautta siten, että pääkieltä käytetään tuoreella tavalla vieraan kielen mallin mukaan. Voimasankäytössä hyödynnetään esimerkiksi englannista tuttuja ilmaisuja ja rakenteita, jotka ovat ruotsissa ilmeisesti varsin tuoreita tulokkaita (mm. *knulla*-sanankäyttö interjektiona *fuck*-sanankäytön tapaan). Nämäkin tapaukset on jätetty analyysin ulkopuolelle.

Kaunokirjallisen monikielisuuden ja monikielisen puheen lähtökohdat ovat varsin erilaiset: siinä missä puhe on yleensä spontaanisti tuotettua, kaunokirjallisen tekstin monikielisyys syntyy pidemmän prosessin ja useiden muokkausvaiheiden tuloksena (Davies & Bentahila 2008: 3). Lisäksi siinä missä puheen vastaanottaja(t) yleensä tiedetään, kaunokirjallisen tekstin vastaanottajista voidaan esittää vain valistuneita arvauksia. Funktioiltaan kaunokirjallinen monikielisyys muistuttaa osin puhutun kielen koodinvaihtoa, mutta sillä on myös omat erityiset tehtävänsä. Funktiot eroavat osittain myös muiden kirjoitettujen tekstilajien monikielisten aineiden funktioista.

Monikielisyyttä sisältävissä teoksissa kielet eivät yleensä esiinny tasavertaisina, vaan yksi niistä on pääkieli ja muiden kielten avulla luodaan tekstiin erilaisia merkityksiä – toisaalta vieraskieliset elementit siis rikkovat yksikielisuuden normia, toisaalta yksikielisuuden normi mahdollistaa merkitysten luomisen muiden kielten avulla (Tidigs 2007). Normin rikkominen voi jo itsessään olla eräs monikielisuuden funktio (Eriksson & Haapamäki 2011: 43).

Vieraskielisten elementtien ehkä tyypillisin tehtävä on sijoittaa teksti johonkin kieli- ja kulttuurimiljööhön ja tuottaa autenttisen tuntuinen illuusio kuvattun ihmisen tai ihmisryhmän alueellisesta ja/tai sosiaalisesta kielimuodosta (Eriksson & Haapamäki 2011: 43; Landqvist 2012: 150; Malmio 2011; Tidigs 2007; Tiittula & Nuolijärvi 2013: 355). Ruotsinkielisessä kirjallisuudessa esimerkiksi ruotsalaista kaupunkimiljöötä voidaan kuvata Lapiduksen tapaan käyttämällä monikulttuurista ja -kielistä nyky-yhteiskuntaa heijastavia aineksia (esim. Gröndahl 2009). Englanninkielisiä aineksia on vakiintunut juuri kiroiluun, ja spontaanin puheen lisäksi englanninkielisiä voimasanoja voi löytää vaikkapa kirjallisuudesta, sarjakuvista ja journalistisista teksteistä (Beers Fägersten 2012). *Snabba cash* -kirjassa esiintyy runsaasti englantia, jonka käytön tavanomaisuudesta ja vakiintuneisuudesta kertoo mm. se, ettei englanninkielisiä

² Tässä suomennoksena Erikssonin ja Haapamäen (2011) termistä *språkväxling*. Suomenkielisellä termillä *kielenvaihto* on myös muita merkityksiä.

ilmauksia yleensä ole kursivoitu (vrt. Eriksson & Haapamäki 2011: 50), kun taas muunkieliset ainekset yleensä on.

Monikieliset elementit voivat korostaa myös puhujan vierautta ja toiseutta (Eriksson & Haapamäki 2011: 50; Landqvist 2012: 150; Malmio 2011: 309). Jos monikielisiä ilmaisuja ei tekstissä selitetä, ryhmään kuuluvuus tai ryhmän ulkopuolelle jääminen koskettaa myös lukijaa. Koodinvaihdossa käytetyn kielen ja sen luomien merkitysten ymmärtäminen jakaa lukijat siis sisäpiiriläisiin ja ulkopuolisiin. (Landqvist 2012: 150–151; Malmio 2011: 295–296.) Lapiduksen kääntäjille esittämä toive siitä, että muut kuin englanninkieliset vierasperäiset ilmaukset jätettäisiin käännökseen, paljastaa, että ilmausten luomien merkitysten säilyttäminen ajaa tavoitteena kirjailijan näkökulmasta ymmärrettävyyden ohi. Lisäksi kirjailija asemoi itsensä erilaisten kieliyhteisöjen kuvaajaksi ja käyttää erilaisia ilmaisukeinoja tietysti oman kompetenssinsa mukaan: Lapiduksen teoksessa esimerkiksi serbian kielen esiintyminen implisiittisenä kielenvaihtona voidaan mahdollisesti selittää myös kirjailijan kielikompetenssilla.

Koodinvaihdolla ja kiroilulla on monia yhteisiä piirteitä. Sekä vierasperäiset ilmaukset (esim. Malmio 2011: 299) että voimasanat (Andersson & Trudgill 1990: 46, 80) voivat toimia yksilö- ja ryhmäidentiteetin rakentajana, ja kaunokirjallisuudessa niiden avulla rakennetaan henkilöhahmojen identiteettiä. Lapiduksen teoksessa monikielisyudet liittävät käyttäjänsä erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin kuten pintaliittäjiin tai maahanmuuttajataustaisiin lähiönuoriin. Lisäksi sekä koodinvaihtoa että kiroilua voi käyttää mm. tyylikeinona, huumorissa ja tunneilmaisussa (Lantto 2012: 1, 8). Lanton (2012) mukaan kiroilua myös esiintyy paljon koodinvaihdossa, koska se tyypillisesti liittyy tunneilmaisuuksiin, hyödyntää vakiintuneita konstruktioita ja on yleensä periferistä eli hyödyntää itsenäisiä rakenteita, jotka sijoittuvat usein lausuman alkuun tai loppuun.

3 *Snabba cash* -romaanin monikieliset voima- ja haukkumasanat

Monikielisiä aineksia sekä voima- ja haukkumasanoja on *Snabba cash* -kirjassa satoja, mutta sellaisia esimerkkejä, joissa nämä yhdistyvät, löysimme yhteensä 50. **Voimasanalla** tarkoitamme kiro sanoja, päivittelysanoja ja kiro sanaeufemismeja (Hjort 2007; tulossa). Kiro sanat ovat affektisia eli tunneperäisiä tabusanoja, jotka ammentavat käyttövoimansa kirjaimellisesta merkityksestään mutta eivät suoraan viittaa siihen, ja joita voi käyttää vähintään tunteita ilmaisevissa interjektioilmauksissa ja intensifioivina ilmauksina (Hjort 2007; tulossa). Päivittelysanoja ovat tyypillisesti ns. selestiaaliset eli taivaalliset ilmaukset (*jumala, taivas* jne.), jotka esiintyvät lähinnä päivittelevissä interjektioilmauksissa (esim. *voi hyvä jumala, gud*). Niitä ei yleensä pidetä samalla tavoin "karkeina" kuin kiro sanoja. Kiro sanaeufemismit ovat kiro sanojen pohjalta muodostettuja tai kiro sanan tapaan käytettyjä ilmauksia kuten [*voi*] *vattu* (Hjort 2007; tulossa). **Haukkumasanalla** tarkoitamme pejoratiivisia ilmauksia, joiden affekti on leksikaalistunut (Hakulinen *et al.* 2004: § 1726) ja joihin usein liittyy jonkinlainen tabu. Sanat voivat olla esimerkiksi rasistisia, seksuaalivähemmistöistä käytettäviä tai seksistisiä nimityksiä.

Snabba cash on siitä poikkeuksellinen rikosromaanin, että sen keskeiseen henkilögalleriaan ei kuulu lainkaan virkavallan edustajia tai muita oikeudenpuolustajia,

vaan kaikki päähenkilöt kulkevat rikoksen polkuja. Keskeisimmät hahmot ovat huumekaupan eri portaissa toimivat Jorge, JW ja Mrado, jotka kaikki käyttävät runsaasti voima- ja haukkumasanoja. Jorge on parikymppinen chileläisten vanhempien poika, ensimmäisen sukupolven ruotsalainen, joka puhuu sekä espanjaa että ruotsia äidinkielen tasoisesti. Romaanissa Jorgen puhe on ruotsia, joka sisältää paljon puhekieltä (Tukholman lähiöiden murretta). Kieli on enimmäkseen ruotsia myös silloin, kun tekstissä on tuotu vaikkapa metatekstin tai yksittäisten espanjan sanojen avulla ilmi, että Jorge puhuu tarinassa espanjaa. Monikieliset ainekset ovat joko ruotsalaiseen puhekieleen kuuluvaa englantia tai siihen sekoittuvaa espanjaa, joka tuo esiin Jorgen kulttuurisen taustan. Lisäksi Jorgen puheessa esiintyy mm. turkinkielinen interjektioilmaisu *ab(b)ou*, joka on vakiintunut osaksi Tukholman lähiöiden nuorten käyttämää kielimuotoa.³ Jorgen puhe onkin mahdollisesti eräänlainen multietnolekti, jossa puhuja käyttää paitsi valtakieltä myös eri maahanmuuttajakielten aineksia (esim. Lehtonen 2009: 183). Seuraava esimerkki on katkelmasta, jossa Jorge on kertojana. Siinä on englantia ja ruotsia yhdistelevä ns. infiksi-ilmaus (esim. Ljung 2011: 34), jossa voimasana sijoitetaan keskelle sanaa tai fraasia englannin mallin mukaan (*över fucking allt*), sekä espanjankielinen interjektio:

- (2) *Tittade mot Saaben. Den stannade också.
Tittade mot Mehmeds bil. Han hade också stannat, cirka trettio meter längre fram. Antagligen inte fattat annat än att det var knas.
Jorge tittade längre ner mot Hornstull.
Blåljus över fucking allt.
Mierda.* (Lapidus 2006: 291)⁴

JW on Uumajan lähetyviltä Tukholmaan muuttanut parikymppinen kauppatieteen opiskelija. JW:lle oikeat piirit ovat kaikki kaikessa, ja hän mukauttaa olemustaan yläluokkasiin piireihin myös kielen avulla: hän on häivyttänyt puheestaan kotiseutunsa murteen ja puhuu Tukholman slangia. JW:n puheessa monikielisiä elementtejä ovat ainoastaan slangille tyypilliset englanninkieliset ainekset:

- (3) *Men JW visste vad han trodde: **no fucking way** att Camilla bara skulle fått för sig att resa någonstans och vägra höra av sig i fyra år.* (Lapidus 2006: 48)

Mrado on keskitason huumeopomo liigassa, jonka johdossa on pääosin Jugoslavian sotien vuoksi Ruotsiin muuttaneita serbejä. Mradon kieli on ruotsia, joka sisältää jonkin verran puhekielisiä aineksia, mukaan lukien joitakin englannin ilmauksia. Puheessa ei ole kielenoppijan kielen piirteitä, vaikka Mrado on muuttanut Ruotsiin aikuisena. Serbiankielistä koodinvaihtoa ei juuri ole. Joskus puhe on merkitty implisiittiseksi serbiaksi, jolloin sitä tekstissä edustaa ruotsi.

³ Svensk Slang ordbok -verkkosivujen (<http://sv-slang.wikidot.com/invandrarvenska>) mukaan interjektio on turkin kielestä (ks. myös Wikipedia, s.v. Rinkeby Swedish), ja sillä on *shit*-kirosanaa vastaava funktio. Mahdollisia kirjoitusasuja on monia. Lapidus on merkinnyt sanan sanastossaan arabiankieliseksi.

⁴ Kursivoimme artikkelissamme kaikki esimerkit, joten käytämme lihavoitua merkinä siitä, että voimasana tai haukkumasana on kursivoitu alkutekstissä tai käännöksessä.

Seuraavissa taulukoissa on yhteenveto *Snabba cash* -kirjan 50 monikielisestä voima- ja haukkumasanoista. Ensimmäinen taulukko jaottelee ne kielen, toinen kertojan ja kolmas luokan mukaan:

Taulukko 1. Vierasperäiset voima- ja haukkumasanat kielen mukaan

Kieli	Esiintymien lukumäärä
Englanti	35
Espanja	13
Turkki	2
Yhteensä	50

Taulukko 2. Vierasperäiset voima- ja haukkumasanat puhujan mukaan

Henkilö	Esiintymien lukumäärä
Jorge	28 (11 espanjaa, 16 englantia, 1 turkkia)
JW	11 (kaikki englantia)
Mrado	1 (englantia)
Muut sivuhenkilöt	10 (7 englantia, 2 espanjaa, 1 turkkia)
Yhteensä	50

Taulukko 3. Vierasperäiset voima- ja haukkumasanat luokan mukaan

Luokka	Esiintymien lukumäärä	Esimerkki
Interjektioilmaukset	20	<i>Shit!</i>
Intensifioivat ilmaukset	2	<i>fuckin</i>
Muodostelmat	17	<i>fucka upp</i>
Kohdennetut pejoratiiviset konstruktiot	11	<i>pendejo;</i> <i>fuck den pajade foten</i>
Yhteensä	50	

Kuten taulukosta 3 käy ilmi, olemme jakaneet tarkastelemamme voima- ja haukkumasanat neljään luokkaan. Jako perustuu laajempaan suomen kieltä koskevaan luokitteluun (Hjort, tulossa). **Interjektioilmauksissa** voimasana esiintyy interjektiona joko yksin tai osana interjektiokonstruktiota. **Intensifioivat ilmaukset** liittyvät läheisesti seuraavaan substantiiviin, adjektiiviin tai adverbiin ja vahvistavat sen merkitystä tai tuovat sille lisämerkityksen. **Muodostelma** viittaa erilaisiin johdoksiin, yhdyssanoihin ja fraaseihin, jotka on muodostettu voimasanan (tai haukkumasanan) pohjalta. **Kohdennetut pejoratiiviset konstruktiot** sisältävät sekä haukkumasanat että erilaiset toivotukset ja muut sellaiset ilmaukset, joilla on selvä kohde.

Keskenään erilaisia ilmaisuja on yhteensä 24. Näistä yleisin lekseemi on *fuck*, jonka esiintymiä on yhteensä 11 ja eri muotoja viisi (*fucka upp*, *uppfuckad*, *fuck-up-risk*, *fuckin* ja *fuck*). Havainto ei ole yllätys, sillä *fuck* on Beers Fägerstenin (2012) mukaan

jo yleinen osa puheruotsia. *Fucking*-esiintymät toimivat infikseinä (esim. *över fucking allt*, vrt. eng. *abso-fucking-lutely*), ja *fuck* esiintyy eräänlaisissa toivotuksissa (esim. *fuck den pajade foten*). Muut mainitut *fuck*-lekseemin muodot ovat lainankaltaisia ilmauksia, joissa kirosana on mukautettu ruotsalaiseen muoto- ja äänneoppiin. Englanti on myös yleisin teoksen voima- ja haukkumasanojen vieras kieli (ks. taulukko 1). Edellä mainittua *ab(b)ou*-ilmaisua lukuun ottamatta teoksen muut vierasperäiset voima- ja haukkumasanat ovat espanjaa. Sen esiintymistä seitsemän on haukkumasanoja (esim. *putos*) ja kuusi interjektioita (esim. *joder*). Espanjankielisistä voima- ja haukkumasanoista yleisin on haukkumasana *pendejo* (3).

Monikielisessä tekstissä kursivointi voi olla merkityksellinen valinta. Kahdessakymmenessä aineistomme esimerkissä on käytetty kursivointia typografisena korostuskeinona. Näin tapahtuu etenkin silloin, kun tekstissä käytetyt vieraat kielet ovat ruotsalaisyleisölle vieraampia ja harvemmin puhekieleen elementtejä tarjoavia kieliä: kaikki espanjan- ja turkinkieliset esimerkit on kursivoitu. Lisäksi englanninkielisistä esimerkeistä ilmaukset *no fucking way*, *nigga with attitude*, *pakis* ja *bea-ches* on kursivoitu. Ensimmäisessä ja toisessa tapauksessa kursivointiin on saattanut vaikuttaa ilmauksen pituus. Ensimmäisessä tapauksessa kursivointi tuo myös painokkuutta, kun taas toisessa ilmauksessa on lainamaisuutta. *Pakis* on ilmaus, jonka henkilöahmo on vasta oppinut: ilmauksen metakielellinen funktio on todennäköisesti syy sanan kursivointiin. *Bea-ches* puolestaan korostaa foneettista kirjoitustapaa. Lapidus ei ainakaan aineistomme esimerkeissä käytä muita Erikssonin ja Haapamäen (2011: 46–47) mainitsemia kielenvaihdon korostuskeinoja, kuten lainausmerkkejä tai versaaleja, tai vahvempia korostuskeinoja, kuten metakielellisiä kommentteja tai ruotsinkielisiä käännöksiä. Kursivoinnin mahdollinen merkityksellisyys tekee siitä myös kysymyksen, johon kääntäjän on otettava kantaa.

4 *Snabba cashin* käännösratkaisujen analyysi

Monikielisyyden kääntäminen on erityinen kääntämisen haaste. Jokainen alkutekstissä esiintyvä kieliyhdistelmä on omanlaisensa, ja kohdekulttuurin kielitilanne voi olla hyvin erilainen kuin lähtökulttuurin. (Delabastita & Grutman 2005: 27; Grutman 2006: 18.) Esimerkiksi *Snabba cashin* yhdysvaltalaislukijoille kielenvaihdossa käytetyn espanjan kielen tuttuus ja mielle yhtymät voivat olla erilaiset kuin ruotsalais-, suomalais- tai saksalaislukijoille. Erityisen hankala tehtävä monikielisyyden kääntäminen on silloin, kun alkutekstissä käytetty vieras kieli tai vieraat kielet ovat useimmille kohdekielen lukijoille täysin tuntemattomia tai kun alkutekstissä käytetty vieras kieli onkin kohdekieli eli se kieli, jolle teosta ollaan kääntämässä (esim. Grutman 2006: 22–23, Hermans 2007: 44; Tiittula & Nuolijärvi 2013: 353). Tästä jälkimmäisestä tilanteesta on kyse, kun paljon englannin kieltä sisältävä *Snabba cash* käännetään englanniksi. Lähtö- ja kohdekulttuuri voivat myös sietää vieraita elementtejä kirjallisuudessaan eri tavoin (Grutman 2006: 24).

Monikielisten voima- ja haukkumasanojen käännösratkaisuja ei tietääksemme ole käännöstieteessä aiemmin luokiteltu, mutta tutkimuksessa on esitetty joitakin luokitteluja vierasperäisten ilmausten esiintymisestä kirjallisuudessa ja käännöksissä (esim. Sternberg 1981, käännöksistä esim. Ingo 1990). Erityisesti Ingon (1990) luokittelu on vaikuttanut tässä tutkimuksessa sovellettuun jaotteluun, mutta koska emme

löytänyt aineistoomme suoraan soveltuvaa mallia, jaottelun tärkein lähtökohta on itse aineisto ja sieltä nousevat kategoriat.⁵ *Snabba cashin* voima- ja haukkumasanojen käännösratkaisutyypit esitetään taulukossa 4. Taulukossa on ratkaisujen ja esimerkkien lisäksi ilmoitettu myös, miten valinta vaikuttaa aineistossamme kahteen keskeiseen piirteeseen: ilmaisun monikielisyyteen ja siihen, säilyykö tabu eli käytetäänkö myös käännöksessä voima- tai haukkumasanaa tai sellaisesta muodostettua ilmausta.

Taulukko 4. Käännösratkaisutyypit

Käännösratkaisu	Monikielisyys Säilyy (+) Ei säily (-)	Tabu Säilyy (+) Ei säily (-)	Esimerkki
Siirto	+/-	+	<i>Shit, vad hon var läcker.</i> → <i>Shit, she was fine.</i>
Kohdekielinen käännös	-	+/-	<i>Vilken bullshit.</i> → <i>Täyttä paskaa.</i> <i>Joder, vad han längtade ut.</i> → <i>Oh, wie er sich danach sehnte.</i> <i>fuckade upp</i> → <i>ryssi</i>
Siirto ja selitys	+/-	+	Putos. → Putos. Hurensöhne.
Poisto	-	-	<i>Ja just det, Jesus.</i> → <i>Niinpä.</i>
Lisäys	+	+/-	<i>Wolfpacksnubbes</i> → <i>Wolfpack putos</i>

Siirroksi luokittelemme sellaiset tapaukset, joissa alkutekstin vierasperäinen elementti esiintyy sekä alkutekstissä että käännöksessä samanlaisena tai lähes samanlaisena (vrt. Ingo 1990: 92, toimintamalli 2). Monikielisyys voi tällöin joko säilyä tai kadota. Koska *Snabba cash* -kirja sisältää paljon englanninkielisiä ilmauksia, siirto tarkoittaa englanninkielisen käännöksen kohdalla samalla, ettei käännöksessä ole enää kielenvaihtoa. Siirroksi lasketaan myös tapaukset, jossa kääntäjä on mahdollisesti siirron yhteydessä muokannut vierasperäistä elementtiä kohdekielen kirjoitussääntöjen mukaan. Esimerkiksi saksankielisessä käännöksessä englanninkieliset substantiivit esiintyvät saksan kirjoitussääntöjen mukaan isoilla alkukirjaimilla (esim. *Bullshit*).

Kohdekielinen käännös on käännösratkaisu, jossa kääntäjä käyttää vierasperäisen ilmauksen sijaan kohdekielistä ilmausta. Käännös voi olla tabusana tai muu kohdekielinen ilmaus, jonka funktio on samankaltainen.

Siirto ja selitys tarkoittaa luokittelussamme tapausta, jossa sama vierasperäinen ilmaus esiintyy alkutekstissä ja käännöksessä mutta on lisäksi selitetty käännöksessä jollakin

⁵ Käytämme *käännösratkaisu*-termiä *strategian* sijaan korostaaksemme sitä, että kyse on käännösprosessin tuloksena syntyneiden, tekstistä pääteltyjen ilmiöiden luokittelusta eikä kääntämisen aikana tapahtuvasta päätöksenteosta (esim. Zabalbeascoa 2000).

tavalla (vrt. Ingo 1990: 93, toimintamalli 4). Tutkimusaineistomme ainoassa esimerkissä, jossa ratkaisua on käytetty, siirtoon liittyvä selitys on kohdekielinen käännös, mutta selitys voisi myös olla vaikkapa metakielellinen kommentti tekstissä tai alaviitteessä.

Poistoksi luokittelemme esimerkit, joissa vierasperäisen elementin sisältävä kohta on poistettu käännöksestä kokonaan, **lisäykseksi** taas monikielisten elementtien lisäämisen käännökseen sellaisiin kohtiin, joissa alkutekstissä ei ole kielenvaihtoa. Tässä analyysissä lähtökohtana on käytetty alkutekstiä, ja siten tarkastelemme lisäyksiä järjestelmällisesti vain silloin, kun ne esiintyvät samassa käännösyksikössä (esim. lauseessa) kuin jokin tarkasteltava alkutekstin ilmaus. Ingon (1990: 93) toimintamallien luokittelussa poisto kattaa sekä kohdekielisen käännöksen että täyden poiston, mutta mielestämme on mielekäästä erotella nämä toisistaan. Lisäykselle Ingon (mts.) mallissa on sukua ensimmäinen toimintamalli, jossa kääntäjä luo itse sitaattilainoja yksikielisen alkutekstin pohjalta, mutta omassa luokittelussamme lisäyksellä viitataan tapauksiin, jossa lisäystä ei ole tehty alkutekstin kielellä vaan kolmannella kielellä.

Näiden käännösratkaisujen lisäksi mahdollisia käännösratkaisuja olisivat ainakin **vaihto**, jos kääntäjä vaihtaa alkutekstin vierasperäisen elementin toiseen vierasperäiseen elementtiin sekä **kohdekielinen käännös ja selitys**, mikäli kääntäjä kohdekielisen käännöksen lisäksi käyttäisi metakielellistä kommenttia (esim. *vittu, hän sanoi ranskaksi*). Tutkimusaineistossamme näitä ratkaisuja ei kuitenkaan esiinny. Seuraavissa alaluvuissa esittelemme eri käännöksissä käytettyjä ratkaisuja taulukon 4 ratkaisuluokittelun sekä monikielisyyden ja tabusanaston näkökulmasta.

4.1 Suomenkielinen käännös

Taulukossa 5 on yhteenveto suomennoksen käännösratkaisuista:

Taulukko 5. Suomennoksen käännösratkaisut

	Määrä	Osuus
Siirto	29	58 %
Kohdekielinen käännös	20	40 %
Poisto	1	2 %
Yhteensä	50	100 %

Siirto on suomenkielisen käännöksen yleisin käännösratkaisu. Toiseksi yleisin on kohdekielinen käännös, josta kiinnostava esimerkki on ruotsin *fucka upp*: englannin verbi *to fuck up* on mukautettu ruotsin muoto-oppiin lisäämällä verbin päätte *-a* ja vaihtamalla *up*-prepositio ruotsin *upp*-prepositioon. Verbi on Lapiduksen puhekielen representaatioissa keskeinen: tästä kertoo sekin, että kirjasarjan toisen osan nimi on *Aldrig fucka upp*. *Snabba cash*issa verbiä käytetään kuusi kertaa, viidesti merkityksessä 'mokata' ja kerran merkityksessä 'panna jk kärsimään'. Lisäksi esiintyvät verbistä johdetut ilmaisut *uppfuckad* ja *fuck-up-risken*. Ilmaisut on suomennettu monella tapaa: *ryssiä, mennä vituiksi, saada kärsiä ja mokata*. *Ryssiä* on käännöksistä yleisin (4):

- (4) *Nu kunde det fucka upp sig eller fucka upp sig ännu mer.* (Lapidus 2006: 116)
Nyt hän voisi ryssiä tai ryssiä vieläkin pahemmin. (Lapidus 2010 [2008]: 148)

Ryssiä on ratkaisuna kiinnostava, sillä vaikka se ei ole varsinaiseen voimasanaan perustuva ilmaus kuten *fucka upp* (*fuck*), sen taustalla on kuitenkin väritynyt ilmaisu, joka voidaan luokitella tabuksi: verbi on johdettu pejoratiivisesta venäläistä tarkoittavasta haukkumasanaan *ryssiä*. Kolmas suomennoksesta löytyvä ratkaisutyyppi on poisto, jota on käytetty kerran (esimerkki taulukossa 4).

Taulukko 6 osoittaa, mitä voima- ja haukkumasanojen monikielisyydelle ja tabulle on tapahtunut suomennoksessa:

Taulukko 6. Suomennoksen monikielisyys ja tabu

	Määrä	Osuus
Monikielisyys+, tabu+	30	60 %
Monikielisyys+, tabu–	0	0 %
Monikielisyys–, tabu+	11	22 %
Monikielisyys–, tabu–	9	18 %
Yhteensä	50	100 %

Monikielisyys säilyy suomennoksessa 60 prosentissa tapauksista. Monikielisyiden käännösratkaisut noudattelevat näin Lapiduksen ohjeita, vaikka ne eivät kääntäjää sitoneetkaan: kaikki espanjan- ja turkinkieliset ilmaukset on siirretty sellaisenaan, kun taas englanninkielisissä ilmauksissa on enemmän vaihtelua: 35 englanninkielisestä ilmauksesta 20 oli käännetty, 14 siirretty ja yksi poistettu.

Voima- tai haukkumasanan kääntäminen toisella tabuilmauksella näyttäisi siis olevan tärkeä tavoite: tabu säilyy suomennoksessa 82 prosentissa tapauksista. Kuten taulukko 5 osoittaa, siirron ja kääntämisen yleisyys ratkaisutyyppinä heijastuvat sekä tabun että monikielisyiden säilymiseen.

Merkittävä käännösratkaisuun vaikuttava tekijä näyttää olevan myös ilmauksen tyyppi. Haukkumasanoista ja toivotuksista 13 interjektiota 19:stä ja 8 pejoratiivista ilmausta 10:stä oli siirretty käännökseen, minkä lisäksi kolmesta intensifioivasta ilmaisusta kaikki oli siirretty. Sen sijaan muodostelmien enemmistö (14/18) on käännetty kohdekielelle. Toisin sanoen ilmaisun monikielisyys katoaa ja se käännetään todennäköisimmin silloin, kun se on lainantapainen, teoksen pääkieleen mukautettu muodostelma eli kiinteä lauseenosa, jolla on vakiintunut merkitys. Tällöin kirjaimellisen merkityksen tärkeys korostuu, ja monikielisyiden tai tabun välittäminen voi olla toissijaista. Sen sijaan interjektio- ja intensifioivat voimasanat, joiden merkitys perustuu lähes täysin kontekstiin ja konnotaatioihin, sekä periferiset ilmaukset siirtyvät yleisemmin sellaisenaan käännökseen.

4.2 Saksankielinen käännös

Saksankielisessä käännöksessä on käytetty kolmea eri käännösratkaisua: siirto, kohdekielinen käännös sekä siirto ja selitys. Käännösratkaisujen määrät ja osuudet näkyvät taulukossa 7:

Taulukko 7. Saksannoksen käännösratkaisut

	Määrä	Osuus
Siirto	40	80 %
Kohdekielinen käännös	8	16 %
Siirto ja selitys	2	4 %
Yhteensä	50	100 %

Siirto on jälleen selvästi yleisin käännösratkaisu. Esimerkkien joukossa ovat edustettuina kaikki voima- ja haukkumasanatyypit, eli interjektioilmaus, intensifioiva ilmaus, muodostelma ja kohdennettu pejoratiivinen konstruktio. Kymmenessä tapauksessa englanninkielistä elementtiä on muokattu hieman saksankielisessä käännöksessä, useimmiten saksan kielen oikeinkirjoitussääntöjen mukaan siten, että englanninkieliset substantiivit on kirjoitettu isolla alkukirjaimella (esim. *bullshit* → *Bullshit*). Kahdessa tapauksessa elementti on kuitenkin kokonaan englanniksi (*Uppfuckad.* → *Fuck up.* / *Blåljus över fucking allt.* → *Blaulich überall. Fuck.*), ja etenkin ensimmäisessä tapauksessa käännös on näin jopa voimakkaammin vieraskielinen kuin alkuteksti. Yhdessä esimerkissä englannin kielen kirjoitusasu on normalisoitu ja siten tehty tutummaksi samalla, kun elementtiä on muokattu saksan kielen oikeinkirjoitussääntöjen mukaan (*bea-ches* → *Bitches*).

Saksankielisessä käännöksessä on myös esimerkkejä kohdekielisestä käännöksestä. Sen kaikissa tapauksissa käytetään jotain muuta ilmaisua kuin voima- tai haukkumasanaa. Kerran interjektioilmaisu on käännetty kohdekielisellä interjektioilla (*Joder, vad han längtade ut* → *Oh, wie er sich danach sehnte.*). Muissa esimerkeissä on kyse muodostelmista. Niistä yleisin, *att fucka upp* (*ngn*), on käännetty saksaksi verbeillä *etw. vermässeln* ('möhlätä'), *scheitern* ('epäonnistua'), *jmdn. hochgehen lassen* ('narauttaa'), *etw. auffliegen lassen* ('paljastaa') ja *etw. zunichtemachen* ('tuhota').

Käännösratkaisua siirto ja selitys on tutkimusaineistossa käytetty kaksi kertaa, ja molemmat esimerkit löytyvät saksannoksesta. Toinen esimerkki on kohdennettu pejoratiivinen konstruktio, jossa selitykseksi on lisätty kohdekielinen käännös: *Putos.* → *Putos. Hurensöhne.* Toisessa interjektioilmaisu on käännetty saksaksi merkitykseltään vastaavalla ilmaisulla, jota ei kuitenkaan yleensä käytetä interjektiona saksaksi: *Joder.* → *Joder. Ficken.* Jälkimmäinen käännösratkaisu on siinä mielessä mielenkiintoinen, että siinä *ficken*-verbiä käytetään saksankielisessä käännöksessä interjektiona samalla tavoin kuin Lapidus käyttää alkutekstissä *knulla*-verbiä *fuck*-sanana tapaan.

Kuten alla olevasta taulukosta 8 käy ilmi, monikielisyys ja tabu useimmiten säilyvät myös saksannoksessa. Näin käy sekä siirron että siirron ja selityksen yhteydessä, kun taas kohdekielinen käännös johtaa saksannoksessa monikielisyyden ja usein myös tabun katoamiseen:

Taulukko 8. Saksannoksen monikielisyys ja tabu

	Määrä	Osuus
Monikielisyys+, tabu+	42	84 %
Monikielisyys+, tabu–	0	0 %
Monikielisyys–, tabu+	0	0 %
Monikielisyys –, tabu–	8	16 %
Yhteensä	50	100 %

Lapiduksen toiveet näyttävät toteutuneen ainakin voima- ja haukkumasanojen kohdalla hyvin saksankielisessä käännöksessä: englannista peräisin olevat ilmaiset on säilytetty käännöksessä 27 tapauksessa 34:stä. Espanjankielinen voimasana on kerran korvattu kohdekieliselällä käännöksellä, mutta muuten muista kielistä peräisin olevat voima- ja haukkumasanat on jätetty saksannokseen.

4.3 Englanninkielinen käännös

Taulukossa 9 on kuvattu englanninkielisen käännöksen ratkaisut ja taulukossa 10 monikielisyyden ja tabun säilyminen.

Taulukko 9. Englanninnoksen käännösratkaisut

	Määrä	Osuus
Siirto	47	95,9 %
Käännös	2	4,1 %
Yhteensä	49⁶	100 %

Taulukko 10. Englanninnoksen monikielisyys ja tabu

	Määrä	Osuus
Monikielisyys+, tabu+	15	30,6 %
Monikielisyys+, tabu–	0	0 %
Monikielisyys–, tabu+	34	69,4 %
Monikielisyys–, tabu–	0	0 %
Yhteensä	49	100 %

Siirto on *Easy Money*n ylivoimaisesti yleisin käännösratkaisutyyppi (95,9 %), joskin luokittelu on aineiston erityisluonteen vuoksi hieman ongelmallinen. Englanninkielisen käännöksen ja sen analysoinnin ilmeisin haaste on, että yleisin alkutekstin vieras kieli

⁶ Englanninkielisestä käännöksestä puuttuu yksi luku, minkä vuoksi käännösratkaisuja on vain 49.

on englantia. Myös silloin, kun *Snabba cashin* englanninkieliset ilmaukset on siirretty sellaisenaan tai kohdekieleen mukautettuna käännökseen, katsomme ratkaisun siirroksi. Kuitenkaan, kuten Hermans (2007) huomauttaa, kyse ei ole mekaanisesta siirtämisestä vaan käännösprosessista: tekstikohdan kääntämisestä itsellään. Tällöin vierasperäisyys ja monikielisuuden kantama merkitys katoaa: englannin kielen runsauden vuoksi monikielisyys katoaa 69,4 prosentissa tarkastelluista tapauksista. Tosin englannin vahva asema puheruotsissa tekee vierauden menetyksestä varsin vähäistä: englanninkieliset lainasanat ja elementit ovat tavallaan ”juuri ja juuri” vierasta kieltä myös alkutekstissä. Sen sijaan vieraamat ja siten vahvemmin monikieliset elementit, espanjan- ja turkinkieliset kohdat, säilyvät englanninkielisessä käännöksessä aina, Lapiduksen toiveiden mukaisesti.

Lisäys-ratkaisutyyppiä eli tapausta, jossa monikielisyyttä on lisätty alkutekstin monikielisen kohdan välittömään läheisyyteen, ei aineistosta löydy. Monikielisuuden katoamista on kuitenkin muualla teoksessa kompensoitu ja vierautta lisätty runsaasti, etenkin espanjankielisten ilmausten avulla. Haukkumasanoina esim. *puto* esiintyy käännöksessä useammin kuin alkutekstissä, ja tekstiin on myös lisätty erilaisia espanjankielisiä pikkusanoja (esim. *primo* [’serkku’] ja *nada* [’ei mitään’]). Käännökseen on tuotu myös paikallisväriä rasistisen ruotsinkielisen *blatte*-ilmauksen (’mutiainen’) avulla kohdissa, joissa se ei esiinny alkutekstissä. Näin ollen monikielisyys ei itse asiassa todennäköisesti vähenny teoksessa, vaikka aineistomme esimerkkien tarkastelu niin saattaisikin antaa ymmärtää.

Ainoa muu aineistossa käytetty ratkaisu on käännös (4,1 %). Kahdessa tapauksessa alkutekstin englanninkielinen tai englantia sisältävä ilmaus oli käännetty toisella englanninkielisellä ilmauksella, jolla on sama funktio kuin alkutekstin ilmauksella. Ensimmäisessä tapauksessa *bullshit* oli käännetty ilmauksella *crap* ja toisessa tapauksessa englantia sisältävä, mutta varsin ruotsalainen yhdistelmäilmaus *shit pommes frites* oli käännetty *holy shitiksi*. Koska tabusana säilytettiin näissäkin ratkaisuisissa, tabusanojen määrä ei muutu. Koko teoksen tarkastelu paljastaa lisäksi, että käännökseen on lisätty myös kohdekielisiä tabusanoja: alamaailman stereotyyppinen kielenkäyttö ja monikulttuurinen tausta saattavat sen vuoksi jopa hieman korostua englanninnoksessa alkuteokseen sekä saksannokseen ja etenkin suomennokseen verrattuna.

5 Yhteenveto

Snabba cash -romaanissa monikieliset voima- ja haukkumasanat tuovat tekstiin puhekielenomaisuutta, rakentavat henkilöhahmojen identiteettiä ja tukholmalaista miljöötä pintaliitajineen, alamaailman edustajineen ja monikulttuurisine lähiöineen. Sekä monikielisyys että voima- ja haukkumasanat ovat kääntäjälle omalla tavallaan haasteellisia. Tässä tutkimuksessa tarkastelimme sitä, kuinka usein ja millaisissa tilanteissa monikielisyys ja tabu (voima- tai haukkumailmaus) katsotaan tärkeäksi säilyttää ja miten kirjailijan antama ohjeistus näkyi käännösten lopputuloksessa.

Tutkimus osoitti, että niin suomennoksessa, saksannoksessa kuin englanninnoksessa monikielisyys oli katsottu tärkeäksi tekstin piirteeksi, joka oli säilytetty etenkin silloin, kun vierasperäinen ilmaus oli jotakin muuta kieltä kuin englantia. Vieraus siis, ehkä

odotustenvastaisesti, lisäsi vierasperäisen aineksen säilymisen todennäköisyyttä. Tällaiset elementit oli kursivoitu alkutekstissä, ja kaikki käännökset seurasivat alkutekstin mallia. Merkityksen tunnistaminen jäi useimmiten lukijan varaan: vain kahdesti, molemmilla kerroilla saksankielisessä käännöksessä, lukijalle tarjottiin ilmauksen rinnalla selitystä. Ilmausten pääfunktio lieneekin ollut esimerkiksi enemmän kielimiljöön ja henkilöhahmojen rakentaminen kuin vierasperäisten sanojen kirjaimellisen merkityksen välittäminen. Sen sijaan etenkin tutummat, lainamaiset ja kursivoimattomat englanninkieliset ilmaukset oli useimmiten käännetty kohdekielelle.

Käännösten väliset erot olivat pieniä: kaikissa siirto oli suosituin käännösratkaisu ja kohdekielinen käännös toiseksi suosituin. Muista ratkaisutyypeistä oli vain yksittäisiä esimerkkejä. Englannin alkutekstiin tuoma monikielisyys katosi englanninkielisistä käännöksistä, mutta kääntäjä oli kompensoinut menetystä lisäämällä käännökseen etenkin espanjankielisiä aineksia. Kohdekielisissä käännöksissäkin käytettiin useimmiten tabuilmaisuutta: englanninkielisessä käännöksessä tabu säilyi joka esimerkissä, suomenkielisessä 82 prosentissa tapauksista ja saksankielisessä 84 prosentissa tapauksista. Tutkimustulosten perusteella kääntäjien valinnat ja näkemykset myös vastasivat kirjailijan vierasperäisten ilmausten kääntämiseen antamia ohjeita.

Jatkotutkimuksessa olisi kiinnostavaa sukeltaa tarkemmin niihin merkityksiin ja funktioihin, joita monikielisillä tabuilmauksilla voi tekstiin luoda, sekä niiden aiheuttamiin haasteisiin.

Lähdeviitteet

Tutkimusaineisto

Lapidus, Jens 2006. *Snabba cash*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Lapidus Jens 2010 [2008]. *Rahalla saa*. Suomennos Anu Koivunen. Helsinki: Like.

Lapidus, Jens 2011 [2009]. *Spür die Angst*. Käännös Antje Rieck-Blankenburg. Frankfurt: Fischer Taschenbuch Vlg.

Lapidus, Jens 2012 [2011]. *Easy Money*. Käännös Astri von Arbin Ahlander. Basingstoke & Oxford: Macmillan Publishers Limited.

Kirjallisuuslähteet

Andersson, Lars-Gunnar & Peter Trudgill 1990. *Bad Language*. Lontoo: Penguin Books.

Beers Fägersten, Kristy 2012. Fucking svenska! *Språktidningen* 11. Saatavissa: <http://språktidningen.se/artiklar/2012/09/fucking-svenska> [viitattu 18.8.2013].

Bußmann, Hadumod 2002. *Lexikon der Sprachwissenschaft*. [3., aktualisierte und erweiterte Auflage.] Stuttgart: Kröner.

Davies, Eirlys E. & Abdelali Bentahila 2008. Code switching as a poetic device. Examples from rai lyrics. *Language & Communication* 28, 1–20.

Delabastita, Dirk & Rainier Grutman 2005. Introduction. Teoksessa: Dirk Delabastita & Rainier Grutman (toim.) *Fictional Representations of Multilingualism and Translation*. *Linguistica Antverpiensia* NS: 4, 11–34.

Eriksson, Harriet & Saara Haapamäki 2011. Att analysera litterär flerspråkighet. Teoksessa: Sinikka Niemi & Pirjo Söderholm (toim.) *Svenskan i Finland* 12. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 43–52.

Grutman, Rainier 2006. Refraction and recognition. Literary multilingualism in translation. *Target* 18: 1, 17–47.

Gröndahl, Satu 2009. Multicultural or multilingual literature: a Swedish dilemma? Teoksessa: Theo D’haen & Iannis Goerlandt (toim.) *Literature for Europe?* Amsterdam & New York: Rodopi, 173–195.

Hakulinen, Auli ym. 2004. *Iso suomen kielioppi*. SKS:n toimituksia (SKST) 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hermans, Theo 2007. *The Conference of Tongues*. Manchester: St. Jerome.

Hjort, Minna 2007. Kirošana vai voimasana ja muita karkeitä terminologisia pohdintoja. Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet. Publikationer av VAKKI, Nr 34. Vaasa: Vaasan yliopisto, 63–75.

Hjort, Minna (tulossa). *Kaunokirjalliset voimatyökalut. Tutkimus suomalaisen nykykaunokirjallisuuden ja yhdysvaltalaisen nykykaunokirjallisuuden suomennosten kiro sanoista. Erityistarkastelussa lekseemit VITTU, PERKELE ja HITTO*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Ingo, Rune 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käänntieteteeseen*. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.

Koivunen, Anu 2013. Yksityinen kirjeenvaihto.

Landqvist, Hans 2012. ”Hennes röst blev tonlös när hon började prata svenska”. Litterär flerspråkighet och språkväxling. Teoksessa: Nina Nissilä ja Nestori Siponkoski (toim.) *Kielet liikkeessä, Språk i rörelse, Languages in Motion, Sprachen in Bewegung*. *VAKKI-symposiumi XXXII 11.–12.2.2012*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 142–152.

Lantto, Hanna 2012. Code-switching, swearing and slang. The colloquial register of Basque in Greater Bilbao. *International Journal of Bilingualism*, 1–16. [Published online before print.]

Lapidus, Jens 2007. Kirjailijan kääntäjille lähettämä sanasto.

Lehtonen, Heini 2009. Maahanmuuttajataustaisten helsinkiläisnuorten monikielisyyden ilmiöitä. Teoksessa: Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen ja Päivi Pahta (toim.) *Kielet kohtaavat*. Tietolipas 227. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 161–190.

Ljung, Magnus 2011. *Swearing. A Cross-Cultural Linguistic Study*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan.

Malmio, Kristina 2011. Ut i vida världen. Flerspråkighet i några finlandssvenska romaner på 1990- och 2000-talet. Teoksessa: Heidi Grönstrand & Kristina Malmio (toim.) *Både och, sekä että. Monikielisyydestä*. Helsinki: Schildts, 293–317.

Myers-Scotton, Carol 1993. *Duelling Languages. Grammatical Structure in Code-Switching*. Oxford: Clarendon.

Schmitz-Emans, Monika 2004. Literatur und Vielsprachigkeit. Aspekte, Themen, Voraussetzungen. Teoksessa: Monika Schmitz-Emans (toim.) *Literatur und Vielsprachigkeit*. Heidelberg: Synchron, 11–26.

Sternberg, Meir 1981. Polylingualism as reality and translation as mimesis. *Poetics Today* 2:4, 221–229.

Tidigs, Julia 2007. Flerspråkig litteratur: problem eller möjlighet? *Ikaros* 2/2007. Saatavissa: http://www.kaapeli.fi/~fbf/ikaros/arkiv/2007-2/flersprakig_litteratur.pdf. [viitattu 18.8.2013].

Tiittula, Liisa & Pirkko Nuolijärvi 2013. *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Zabalbeascoa, Patrick 2000. From techniques to types of solutions. Teoksessa: Allison Beeby, Doris Ensinger & Marisa Presas (toim.): *Investigating Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 117–127.